

Krásný den milí šestáci 😊,

minulou hodinu jsme se věnovali nerostným surovinám a přírodě v Africe. Dnes se dozvíte něco málo o obyvatelstvu Afriky. Afrika je z pohledu obyvatelstva velmi pestrý region. Žije zde velké množství lidí, které se liší rasou, náboženským vyznáním, způsobem obživy, vzděláním i způsobem života. Tak pojďme na to 😊.

Správné řešení zápisu z minulé hodiny bude příští hodinu součástí řešení dnešního úkolu.

Dnes bude opět pracovat s učebnicí, která je **naskenovaná v dolní části tohoto souboru**, takže nemusíš nikde listovat a hledat. Budeš tady mít pár otázek a úkolů, na které se budeš snažit najít odpověď v textu. Části textu budou barevně označeny podle barvy otázky. Přečti si celý barevně označený odstavec a pak odpověz písemně na otázku do sešitu (celou větou). Pokud si chceš zápis rovnou zkontrolovat, koukni se vždy na **modrý rámeček** na konci kapitoly (na některé otázky tam odpověď bohužel nenajdeš). Samozřejmě si můžeš přečíst všechny stránky z učebnice, ale není to povinné.

Napiš si nadpis: **Obyvatelstvo**

1. Proč se Africe říká černý světadíl? Jaké další rasy zde můžeme potkat?

2. Která náboženství vyznávají Afričané?

3. Který stát je nejbohatší? Jak jsou na to ostatní státy? (vyber z: velmi chudé/chudé/ srovnatelné s Českou republikou/ velmi bohaté)

4. Jaké plodiny se pěstují v tropické Africe? Které zvířata Afričané chovají?

5. Vypiš 4 největší města Afriky (do závorky stát, ve kterém leží).

6. Jaký mají problém lidé ve velkých městech?

Pokud jsi došel až sem, tak tě moc chválím. Příští hodinu si budeme povídat o některých významných státech. Nestihneme určitě probrat každý stát Afriky, ale o pár nejdůležitějších si něco řekneme.

Pěkný den 😊

M. K.

Afrika

Lidé v Africe

Minulost a současnost obyvatel Afriky

Vzhledem k suchému podnebí Afriky se zde uchovalo mnoho kosterních pozůstatků předchůdců člověka i člověka současného. Např. stáří kosterních pozůstatků člověka zručného (*Homo habilis*) ze starší doby kamenné se odhaduje na 2,5 milionu let, nejstarší archeologické nálezy předků člověka jsou staré dokonce přibližně 6 milionů let. Ze všech nálezů vědci vyvozují, že právě v Africe se člověk jako biologický druh vyvinul a že se odtud rozšířil na ostatní světadíly.

Co už víme...

- Evropané se již odedávna stýkali s obyvateli Afriky. Znali především kmeny žijící na pobřeží Středozemního moře.
- Obyvatelé střední a jižní Afriky zůstávali Evropanům dlouho neznámí.

Obyvatelstvo

Afrika bývá označována jako černý světadíl, protože většina jejích obyvatel je **černé rasy** - má tmavou barvu kůže a další typické tělesné znaky (kudrnaté vlasy, široký plochý nos, dlouhé a štlhlé končetiny). Černoši jsou původními obyvateli Afriky. V severní Africe však žijí i obyvatelé **bílé rasy** (např. Arabové nebo Berbeři). V jižní Africe žije také smíšené obyvatelstvo - černoši, Evropané a jejich potomci i noví přistěhovalci, mezi něž patří početná skupina Asiátů, především Indů.

V roce 2011 žilo v Africe **1,07 miliardy obyvatel**. Celkově je řídce osídlena, ale velká města, stejně jako delta Nilu, jsou přelidněna. Afrika je světadíl s **největším přírůstkem obyvatelstva** na světě (2,27 % ročně).

Kmeny, národy a koloniální minulost

Afričané se dělí do mnoha různě početných **kmenů** a **národů** a používají mnoho **různých jazyků**. Afrika byla až do druhé poloviny dvacátého století **koloniálním územím evropských zemí**. Neblahé důsledky koloniální minulosti se dodnes projevují v průběhu hranic států, které rozdělily kmeny i národy, v hospodářství i ve společenském vývoji dnešních afrických států. Různorodost místních jazyků vede k tomu, že se používají i **evropské jazyky**, především angličtina a francouzština.

Afričané představují asi 1/7 obyvatelstva světa, ale hovoří 1/3 všech živých jazyků. Jen v jediném africkém státě, Nigérii, hovoří obyvatelé 250 různými jazyky. Proto je ve školách vyučovacím jazykem angličtina.

Náboženství

Dříve, než do Afriky zasáhla světová náboženství (islám, křesťanství), měly africké kmeny svá **místní náboženství** s vlastními bohy a obřady.

Významnou proměnu náboženských poměrů severní a východní částí světadílu způsobil příchod Arabů vyznávajících **islám**. Jeho vliv na život lidí je zde i dnes velmi zřetelný.

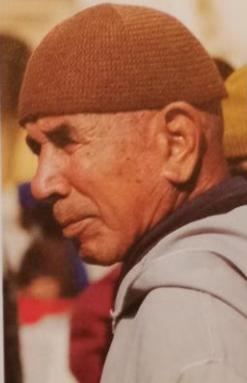
Evropské státy ve svých koloniích podporovaly **křesťanství** šířené misionáři. Vyznává je většina obyvatel v Etiopii a v Jihoafrické republice.

Obr. 10. Afrika byla domovem člověka zručného (*Homo habilis*).

▼ Obr. 11. Obyvatelka Afriky černé rasy - malijská černoška

▲ Obr. 12. Obyvatel Afriky bílé rasy - Arab z Maroka

13

Afrika

Obr. 13. Krutý hladomor postihl např. v 90. letech 20. století Etiopii, Súdán a Somálsko.

Současnost

Všechny africké státy s výjimkou Jihoafrické republiky náležejí do skupiny **rozvojových zemí**. Jejich hospodářství se většinou opírá o zemědělství, těžbu dřeva a nerostných surovin. Africké země patří k **nejchudším na světě**.

Velké problémy v hospodářství vyvolává **nedostatečné spojení** mezi jednotlivými částmi Afriky. Kolonialisté sice budovali silnice a železnice, ale ty téměř výlučně sloužily pro dopravu surovin z vnitrozemí do přístavů na pobřeží. Chybí spojení **napříč světadílem**, jaká jsou běžná v Evropě, Americe nebo v Rusku. Také silnic je málo a jsou ve špatném stavu.

Hrozba zvaná AIDS

Po roce 1970 se ze střední Afriky rozšířilo smrtelné onemocnění zvané **AIDS**. Je způsobeno původně opičím virem HIV, který napadá určité buňky obranného systému lidského organismu. Osoby nakažené tímto virem nepozorují po dlouhou dobu žádné zjevné příznaky nemoci. Mohou nosit virus ve svém těle celé roky, aniž by si toho byly vědomy, a rozšiřovat nákazu. Přítomnost viru v těle lze odhalit jen vyšetřením krve. Než se nákaza zjistí, mohou být nakaženy další osoby. Jakmile začne virus v těle působit, je člověk smrtelně ohrožen i při zcela běžném onemocnění, které je jinak snadno vyléčitelné, protože selhává přirozená obranyschopnost organismu.

Od roku 1990 **AIDS ohrožuje v Africe miliony lidí** (podle údajů z roku 2011 asi 23,5 mil. obyvatel, především v subsaharské Africe). To je však jen hrubý odhad, protože mnoho lidí z vesnic nebo z chudých čtvrtí velkoměst se v životě nedostane k lékařům.

Zapamatujte si...

- Většina obyvatel Afriky náleží k černé rase. V severní Africe žijí obyvatelé bílé rasy. V jižní Africe žije i smíšené obyvatelstvo - černoši, běloši a Asiaté.
- Většina Afričanů žije na venkově a vyznává místní náboženství.
- Na severu a východě Afriky je rozšířeno islámské náboženství.
- Kromě Jihoafrické republiky patří všechny africké státy mezi chudé rozvojové země.
- Velkou hrozbou pro obyvatele Afriky je AIDS.

Otázky a úkoly...

- (1) Charakterizujte rozšíření ras v Africe.
- (2) Proč se o Africe často hovoří jako o černém světadílu?
- (3) Proč se v některých afrických státech vedle místních jazyků používá i angličtina nebo francouzština?
- (4) Která náboženství jsou v Africe nejrozšířenější? Co o těchto náboženstvích víte? Hledejte i na internetu.
- (5) Co je v Africe hlavní překážkou zastavení šíření nemoci AIDS?

Život v Africe

Venkov a města

V zemědělských oblastech střední a jižní Afriky se uchovává tradiční způsob života. Náčelník kmene pochází z kmenové šlechty. Kouzelník (šaman) má velký vliv na rozhodování a dodnes vykonává nejenom náboženské, ale často i lékařské úkony. Muži se zabývají lovem a kácením nebo vypalováním lesů, chovem dobytka a stavbou domů. Ženy plejí pole, sejí, sklízí, sbírají plody, a když je sklizeň velká, prodávají přebytek úrody na trzích. Ženy také vyrábějí hliněné nádoby. Některých prací jsou povinni účastnit se všichni členové obce (včetně dětí).

Co už víme...

- Velká města jsou přelidněna.
- Africké státy patří mezi nejhudší státy na světě.
- Hospodářství se opírá o zemědělství a těžbu dřeva a nerostných surovin.

Život na venkově

Většina obyvatel Afriky (asi 3/4) žije ve vesnicích a živí se obděláváním polí, pastevečtím, případně obojím.

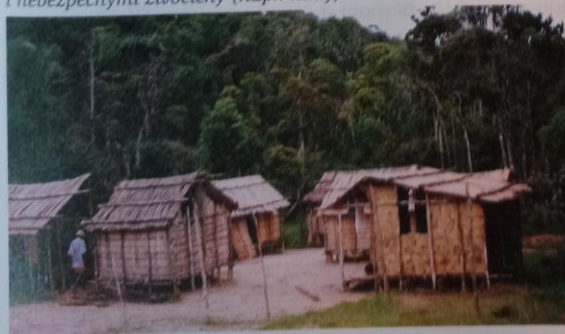
Jen 1/16 povrchu Afriky je využívána jako orná půda a asi 1/3 jako pastviny. Zbývajících 6/10 jsou lesy nebo neúrodná půda (pouště). Na použití strojů v zemědělství nejsou peníze.

Přírodní podmínky však nejsou pro zemědělství a pastevečtí příliš dobré. Africké půdy jsou málo úrodné a navíc většina území Afriky trpí suchem. V polosuchých oblastech pěstují Afričané **obiloviny** (kukuřici a proso). Ve vlhčích krajinách sázejí batáty, jamy, maniok, podzemnice olejnou (burské oříšky) a pěstují banány. V severní Africe je v subtropickém podnebí rozšířené pěstování citrusů.

V tropickém deštném lese, v savaně a dokonce i v poušti chovají lidé miliony koz. **Kozy** se užívaly všude a rychle se rozmnožují. V polosuchých krajinách však často vypasou veškerou trávu (přepásání) a urychlují tak odnos půdy. Rozšířený je také chov **drůbeže** a **skotu**.

V tropickém deštném lese se **půda** na obdělávaných polích vyčerpá již za 3 až 4 roky. Vesničané proto musí pole opustit a nechat je zarůst lesem, aby se obnovila úrodnost půdy. Po letech se les znovu vykácí a pole obnoví.

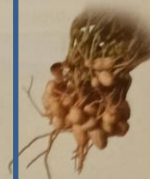
Obr. 15. Vesničká obydlí uprostřed tropického deštného lesa jsou postavena na kálech, což chrání obyvatele před záplavami i nebezpečnými živočichy (např. hady).

Obr. 16. Mnoho obyvatel žijících na pobřeží se živí jednoduchým způsobem rybolovu.

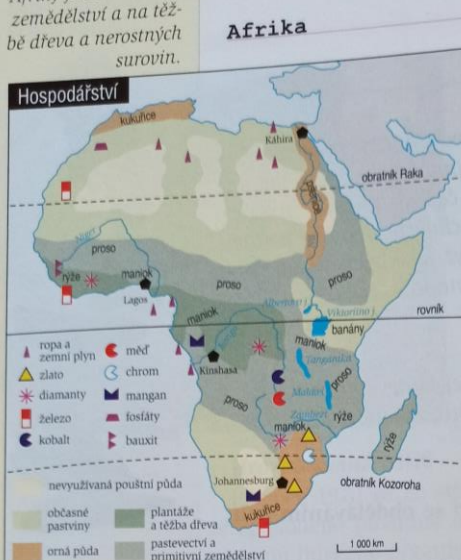
podzemnice olejná (burské oříšky)

Obr. 14. Hlavní plodiny tropické Afriky

Všimněte si tvaru stínů na obr. 16. Slunce stojí téměř v nadhlavníku.

Mapa 6. Hospodářství Afriky je založeno na zemědělství a na těžbě dřeva a nerostných surovin.

Po tisíciletí trvající neustálé stěhování polí a vesnic zemědělců způsobilo ochuzení druhové skladby tropických deštivých lesů a změnu jejich rázu.

Většina zemědělců stěží vypěstuje potraviny pro sebe, pro svoji rodinu a kmen. Jsou však i **velké farmy**, které pěstují zemědělské plodiny (kakao, ananasy, kávu, vanilku) na vývoz do zahraničí. Z Afriky se vyváží i bavlna (údolí Nilu), datle (oázy na Saharě) a čaj (východní Afrika).

V suchých oblastech je třeba pole **zavlažovat** vodou z řek a studní. Místy byly vybudovány přehrady a kanály. Africké zemědělství **nestačí** dostatečně zásobit místní obyvatele, proto velký počet lidí **hladoví**.

Na pobřeží a ve vesnicích podél velkých řek se mnoho rodin živí **lovem ryb**.

Obr. 17. Datle z Afriky se dovážejí i do České republiky.

▼ Tab. 3.

Největší africká města

Město	Počet obyvatel v milionech (2011)
Káhira, Egypt	11,1
Lagos, Nigérie [nygérie]	10,5
Kinshasa [kinšasa], Dem. rep. Kongo	8,7
Chartum, Súdán	5,0
Abidjan [abidžan], Pobřeží slonoviny	3,7
Alžír, Alžírsko	3,5
Kapské Město, Jihoafrická republika	3,5
Nairobi, Keňa	3,1
Addis Abeba, Etiopie [etyopie]	3,0
Casablanca [kasablanka], Maroko	2,9

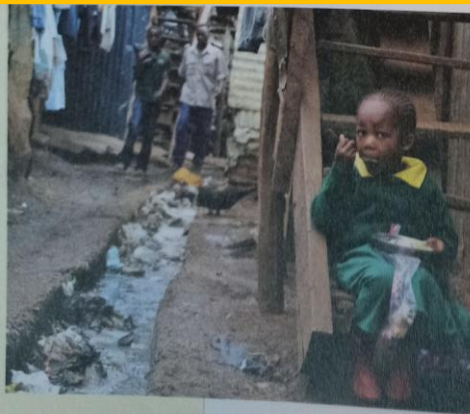
Život ve městech

Obyvatelé afrického venkova trvale trpí **nedostatkem obživy**. Obdělávání polí a chov dobytka je těžká a nevydávající práce a venkované jsou chudí. Proto odcházejí do měst za vidinou snadnějšího života. Většina přistěhovalců jsou **mladí muži**. Jsou buď svobodní, nebo nechali svou ženu s dětmi na vesnici. Život většiny z nich se však nezlepší. V současné době žije jen asi 1/4 afrických obyvatel ve městech, ale ta se rozrůstají nejrychleji ze všech měst na světě. Některá z afrických měst už patří mezi největší světová velkoměsta. **Káhira** v Egyptě a **Lagos** v Nigérii [nygérii] mají přes 10 milionů obyvatel.

Stěhování z venkova do měst (zejména do jejich chudinských čtvrtí) nabylo takových rozměrů, že velkoměsta rostou **nekontrolovaně**. Vznikají vážné problémy s čistotou, odstraňováním odpadků, zásobováním pitnou vodou, s šířením nemocí a s nedostatkem léků a nemocnic. Neúměrně se znečišťuje ovzduší a voda. Problémem je **velká nezaměstnanost**, s níž souvisí růst zločinnosti, alkoholismus a zvyšování počtu lidí závislých na drogách. Noví přistěhovalci často žijí v ubohých chatrčích bez elektriny, vody a kanalizace.

Průmysl, hlavně potravinářský, se soustřeďuje pouze ve městech. Jedinou africkou zemí s vyspělým průmyslem je Jihoafrická republika.

Obr. 18. Přistěhovalci obvykle žijí v chudinských čtvrtích v nuzných podmínkách.

Severní Afrika

Oblasti Afriky

Afriku můžeme rozdělit na čtyři oblasti – severní Afriku, střední Afriku, východní Afriku a jižní Afriku.

Zapamatujte si...

- Život zemědělců na venkově je velmi těžký a jejich práce jim často nezajistí dostatek základní obživy.
- Stále více venkovanů se stěhuje do měst, kde však většina z nich strádá.
- Africká města rychle rostou, ale jejich růst přináší vážné problémy.
- Jediným africkým státem s vyspělým průmyslem je Jihoafrická republika.

Otázky a úkoly...

- (1) Čím se liší život Afričanů ve městech a na venkově?
- (2) Porovnejte, jak se liší život našich a afrických zemědělců.
- (3) Jaké problémy vznikají v afrických velkoměstech a co je jejich příčinou?

Mapa 7. Členění Afriky

SEVERNÍ AFRIKA

Arabská Afrika

Příroda a státy severní Afriky

Před zhruba 1 400 lety založil obchodník z asijské Mekky jménem Mohamed islám, v současnosti jedno z nejrozšířenějších světových náboženství. Mezi státy, jejichž obyvatelé islám vyznávají, náleží i země severní Afriky. V životě věřících, muslimů, musí být dodržováno pět základních povinností – pilířů víry: vyznání víry (v jednoho Boha (v arabštině Alláha), modlitba (Skrát denně, čelem k Mekce), půst (během měsíce ramadánu), pouť (do Mekky, alespoň jednou za život), almužna (náboženská daň určená chudým).

Co už víme...

- V severní Africe žijí převážně obyvatelé bílé rasy. Většina z nich vyznává islám.
- V Azízi ve státě Libye byla naměřena nejvyšší teplota vzduchu na Zemi (+58,2 °C).
- Na pobřeží Středozemního moře je subtropické podnebí – suchá horká léta a mírné vlhké zimy.

Mapa 8. V pustých oblastech severní Afriky vznikly velké státy (až 30krát větší než Česká republika).

Obr. 19. Korán – základní kniha islámu, Boží slovo zjevené proroku Mohamedovi

